

שלושים יום קודם החג

מגילת אסתר - אין להדפיס מגילות על קלף, וצריכים לגונזם, דעלולים לטעות שהם כשרות...

מותר לישא אישה בפורים, כפסק רבו של מורי זקני, וכן הורה מהר"י הכהן, דלא כ"פרי חדש".

מעשה באדם שטעה ואמר על הניסים קודם רצה, כמו שאומרים יעלה ויבוא. בעודנו בברכת מודים הכיר בטעותו. נסתפק מה יעשה, אולי סגי במה שאמר... השיבו החיד"א: ודאי יחזור לומר על הניסים כסדר שתיקנו חז"ל.

השבוע יחול "פורים קטן"

"פורים קטן" חיובו מהתורה, כסברת הרמב"ן שלעשות זכר לנס היא מצות עשה. (חת"ס מגילה ו: בעלון פר' כי תשא תשע"ד הארנו בעניני פורים קטן)

בחנוכה ושני ימים של פורים קטן, מדליקין בשחרית כל הנרות בבית הכנסת, כמו בליל שבת, חוץ מהמנורה הגדולה אשר מעל לבימה.

'סיימנו מסכת נדה בעזרת ה' יתברך בישיבה הרמה בק"ק מטרסדורף יום ג' פורים קטן בשמחה רבה, עם תלמידים הגונים, אלופים ומסובלים, לקבל טהרה וקדושה עלולים, בסולם העולה בית אל עולים, ויברכנו להתחיל ולסיים ספרים אחרים, ולהעמיד תלמידים רבים...' (סוף חידושי החת"ס נדה)

השבת חל יום הזכרון לפאר ישראל, מופלא בחוכמתו, הגאון רבי חיים יוסף דוד אוזולאי, "החיד"א", י"א באדר תקס"ו

הובא בזוהר הקדוש פרשת תצוה: אם האדם לא שמר עצמו בשעת כעסו עקר נשמתו הקדושה העליונה וגרם להשכין במקומה את הסיטרא אחרא. ואפילו כשכבר נח זעפו שוב אין הנשמה חוזרת אליו, אלא גופו נשאר ריק מקדושה, כי השכין בקרבו אל זר. ואין להתקרב ולהתקשר עמו! (קפ"ב ועיי"ש ובפ"א נאריך) לפיכך יזהר מהכעס, קטן וגדול, שמחליף נפשו הקדושה בנפש החיצונית, נעשה הוא עצמו טורף נפשו, ומה שטרח כל ימיו בהסתלק נפשו חלף הלך. וכה דיבר האיש קדוש, רבינו האר"י כי בעל הכעס אין לו תיקון עד אשר ישתדל מאד שלא לכעוס כלל, ואז יתחיל לתקן.

מאד יזהיר לאשתו שלא תתכעס ... שאם כן אף אם האדם קדוש, צדיק מה פעל!

ישתדל להעביר על מידותיו, כי זה כל האדם, ישים אל לבו כי הרבה לחטוא, כמה אלפי פעמים עשה נגד רצונו יתברך, והכל עליו לתקן.

ומה יספיק לעשות סיגופים, או מה כוחו לקבל יסורים. זאת העצה מפי המדבר גדולות, רבינו משה קורדובירו: יעביר על מידותיו, ובזה מתכפרים פשעיו, וטוב לו יותר מכל הסיגופים והתעניות... זו מרגלית שאין להערך, סם חיים! (שם ו')

לקט הלכות מספרי

"ויקחו אליך - שיקחו במחיר, לא גול ולא עשוק". ("מדרש הגדול" פר' תצוה) אם נתן צדקה ממעות שגזל, ואחר כך פרע לנגזל או פייסו ומחל לו. יש לצדד שהצדקה שעשה נחשבת לו לצדקה. אבל לא יעשה כן, אלא יתן צדקה רק ממעות שבאו אליו בהיתר. ("דבש לפי" מוע"צ)

אמר 'מעות אלו לשמים', יש להסתפק מה לעשות בהם, כי אולי אין כוונתו לעניים.

עני שהגבאי נותן לו חלקו כפי שמקבלים כולם, ואומר שתלויה בו משפחה ומבקש עוד, ואומר כי אם לא יתן לו, יהיה מוכרח להשכיר עצמו אל השר ויכריחו לחלל שבת. אע"פ שיודעים שדובר אמת בלבבו וכנים הדברים, אפילו הכי אל יוסיף לו, כי תצא מזה חורבה, שכל עני יערים הערמה זו. (ברכ"י נז"ר ה' דברי מז"ה)

שבוי אע"פ שהיה כמה שנים בשביה ונשתחרר, לא יברך שהחינו כשמתעטף שוב בטלית ותפילין. וכן מי שהיה חולה מעיים זמן רב ולא הניח תפילין, לא יברך שהחינו כשיחזור להניח. (ברכ"י כ"ב)

כשם שאסור לעבור כנגד המתפלל, כך אסור לעבור כנגד מי שאומר הקדיש.

כתב רבינו החיד"א את הקורות שעברו עליו בעת שליחותו בקהילות הקודש: "אשר הפליא חסדו עלי בעל הרחמים יתברך, קצת מן הקצת, עיוזו ונפלאותיו, והיו הדברים להודות ולהלל".

אין חדש תחת השמש: רוצחים בחלחול, מנהרות בעזה...

ד' שבט, יצאנו מירושלים והתפללנו מנחה אצל קבר גד החוזה. אחר כך יצאו ניצבים כעשרת בני המון מוחלחול, וציעורו והחזירונו כשבויי חרב ... גיוס ואיום... וה' יתברך הפר עצתם ובאנו לשלום לעיר הקודש חברון.

סמוך לעזה - באישון לילה באנו לכפר סומסום, מסביב לכפר נקבצו תלי תילים של זבל וטיט עמוק, אין כניסה. דרך נס יכולנו לעבור דרך מערה מכווערת, בקירותיה חקוקים גילולים ודמויות אנשים, כל אחד מהם לא אדם, אלא דמות נחש, שרף ועקרב. ואנוכי תולעת... ואוהבי כצאת השמש באנו לעזה.

אדר, יצאנו דרך המדבר מצרימה. היתה לפני מעבורת שטף נהר, וארכב על סוס השייך ועברתי, וגובה המים היה למעלה מגמלי... סמוך לשוחה עמוקה היכה השייך את הגמל בלי ידיעתי, ובתוקף המכה הגמל פרח... ואפול לארץ, ו"מעלה עשן עץ" שהיה עמדי נשבר, וה' יתברך היטה אלי חסד, כי נפלתי קמתי וארכב שוב, כפסע היה ביני חלילה... (מעגל טוב" שנת תקי"ג)

יכולים בני עיר לתקן בהסכמה ובחרם עליהם ועל הבאים אחריהם, לעשות "פורים" ביום שארע להם נס". (מהר"ם אלשקר והבא"מ מג"א תרפ"ו ה')

"תענית השזיפים"

באביב שנת תנ"ט 1699, התחוללו בעיר במברג שבגרמניה ובעיירות הסמוכות אליה פרעות ביהודים. מהומות הדמים החלו לאחר שיהודי במברג הואשמו במכירת כמויות גדולות של תבואה לסוחרים יהודיים בהולנד והרעבת האוכלוסיה המקומית. באסרו חג פסח, בשעה ששקי התבואה הוטענו על ספינה שעגנה בנמל במברג, התפרץ אספסוף זועם לרחוב היהודים. לאחר שבזזו מספר בתי, התקרבו הפורעים אל ביתו של יהודי זקן בשם משה.

ר' משה עלה אל עליית הגג והחל שופך על ראשיהם שקים מלאי שזיפים, כדי לשכנעם שהיהודים לא אגרו בכליהם תבואות... ההמון התפזר ויהודי במברג ניצלו.

לזכר אותו נס קבע רב המדינה, רבי מנדל רוטשילד, את כ"ט בניסן ליום צום ותפילה, יום שנשמר בקהילת במברג במשך הדורות בשם "תענית השזיפים". (פנקס הקהילות – בוואריה)

המון העם התנפל על היהודים בחבל במברג, ויהרגו מהם וישושו את רכושם. כאשר שמע זאת רבי שמשון וורטהיימר, עמד וביקש רחמים לפני הקיסר, אשר שלח ספרים לכל הנסיכים הסרים למשמעתו, לעצור את הפרעות.

אחרי בדיקה קבעה ועדת חקירה ממשלתית, שליחיה במברג לא היה כל קשר בעיסקת התבואה, אשר בוצעה על ידי ההגמון בעצמו... ("אוצר ישראל")

"תענית הופנשטטר"

באביב שנת ת"נ 1690, נמצאה בעיר אטינגן במדינת בוואריה גופתו של ילד נוצרי. סבו, יוהן הופנשטטר הפיץ את השמועה שהיהודים רצחוהו, כדי להשתמש בדמו לצורך פולחן.

המון פרוץ התפרץ לתוך הרובע היהודי, אבל יושביו הספיקו להימלט על נפשם ומצאו מקלט בבית הכנסת. הפורעים בזזו את בתי היהודים וחוללו בהם הרס רב.

בחקירה שערכו שליטי אטינגן התברר, שהרוצח היה סבו של הילד בעצמו... הוא בא על עונשו. כך עלה בידי היהודים להראות כי נקיים הם, ובאו לבית הכנסת ויודו לה' בהלל ותודה.

לזכר התשועה קבעו יהודי אטינגן ועיירותיה את כ"ח באייר יום צום לדורות, וקראוהו בשם "תענית הופנשטטר". (פנקס הקהילות שם)

זה כמו מאתיים שנים, היה בעיר עטינגן גזירה ועלילת שקר על היהודים, שנאבד שם נער נכרי והעלילו על היהודים שהרגוהו. בפרט היה שם רשע ערל שמו הופנשטטר, שהרעיש ברשתו את הנכרים נגד היהודים, והיו בסכנה גדולה. וזה היה בכ"ה אייר. ה' ברחמיו הוציא את צדקת היהודים לאור, ונתגלה שהרשע הזה בעצמו היה הרוצח, ונמצא הנער ההרוג טמון בביתו. קיבל הרשע את עונשו ונהרג במשפט על פי השררה.

לזכר הנס קיבלו עליהם הקהל להתענות באותו יום. והוא הנקרא "תענית הופנשטטר". כן היה שנים רבות שהתענו כל הקהל.

בעונות, כשנתמעטו הדורות ביראת ה', היו מתענים בעטינגן רק היראים מדור הישן. אחר כך נתמעט עוד, ולא היו מניין שהתענו ברצון טוב, ושכרו אנשים בכסף להשלים למנין. אחר כך נהיה יותר לגריעותא, שאין נמצאים כלל אנשים שמתענים מרצונם. הנה סבו של השואל, כאשר ראה שיתבטל הדבר מכל וכל, היה רוצה לעשות דבר שישאר זכר לתענית ההיא. הניח קרן בסך מאה זהובים, שישכרו מרווחיה ארבעה אנשים שיתענו.

והנה עכשיו אין נמצאים אנשים שיתענו אפילו בשכר. על כן שאל נכדו של המתנדב: מה לעשות עם הקרן ועם הפירות...

השיבו הגאון רבי שמחה הלוי במברג:

יש להמתין עוד רבות בשנים טרם נוכל להחליט שלא יחזור הדבר על מכוננו, להתקיים כולו או מקצתו, שיהיה זכר לנס כרצון המתנדב, בפרט שזכר לנס היא מצוה רבה. כדברי החת"ס, שלעשות זכר לנס היא מצוה מן התורה. (שו"ת "זכר שמחה" קכ"ט)

פורים של תורה

לא רק באטינגן ציינו את יום כ"ח באייר ליום פורים, גם הרמב"ם עשה את יום זה ליום משתה ושמחה

הרמב"ם כתב ספר מוגה, אותו העתיק מהספר הידוע בקהיר, שהיה בירושלים מימות התנאים והובא למצרים. אחר כך שמע שבמלכות בורגונדיה יש ספר תורה מכתב יד הקדוש עזרא הסופר מהיר, הכהן הגדול. הלך רבינו הרמב"ם שם, ומצא כל הפרשיות פתוחות וסתומות, מכוונות למה שהעתיק במצרים.

וכתב הרמב"ם: "ושמחתי מאד, וקיבלתי לעשות יום משתה ושמחה ביום ההוא בכל שנה ושנה, הוא כ"ח לירח זיו".

היו שתמהו, היאך קבע הרמב"ם יום זה ליום שמחה בכל שנה. כתב החיד"א: הרי לנו כאן סמך לדברי מהר"ם אלשקר (לעיל), על עיר שקיבלו לעשות פורים על נס הנעשה להם, חייבים לעשותו. ("שם הגדולים" מע' גדולים ע' ב' ועיי"ש באריכות)

ואיזה נס ארע עם נינתו של הגאון רבי שמחה הלוי במברג

סיפר הגאון רבי יהושע ישעיה נויברט: 'בחסדי שמים, בדרך נס הצליחה כל משפחתנו לעזוב את גרמניה ולהתאחד בהולנד, ולעבור יחדיו את כל מאורעות המלחמה.

אבא ניסה למלט את אחותי על ידי שליחתה לעבוד כעוזרת בית. מאחר שהיה לה מראה ארי יכלה להסתובב בחופשיות. מטרתו היתה שאם נגזר עלינו הגרוע מכל, שלפחות אחד מבני המשפחה ישאר לפליטה.

היא התקבלה לעבודה בביתו של שופט בית המשפט העליון. לאחר זמן אחותי כתבה להורי והתלוננה שעליה לעבוד בשבת, ולא רק זה, אלא עליה לעבוד בשבת יותר קשה מכל ימי השבוע, שבשבת הם מכינים את "ימי ראשון" של הגויים. אחרי מספר שבתות כאלה החליט אבי להחזירה הביתה, למרות ששם היתה בטוחה יותר וניזונה כראוי ובלי פחד.

היא שבה אלינו ביום שישי. ביום ראשון שמענו כי בית אותה משפחה נכבדה נפגע בשבת פגיעה ישירה בהפצצה אווירית, וכל יושבי הבית נהרגו'. (פתיחה ל"שמירת שבת כהלכתה" המהדורה החדשה)

"הבת שלי משכה אותי מהבור!"

נס בדרך לפונאר!

הרבנית מאשה ליבא ברוכסון, אשת המשגיח בשיבת לומז'ה בפתח תקווה, היתה נשואה לפני מלחמת העולם השנייה לגאון רבי יוסף ברקוביץ, הידוע בכינויו ר' יוסף קוסובר, מגדולי ראשי הישיבות בליטא. (אחד מאחיה היה חתן בבית מרן ה"חפץ חיים", והשני היה חתנו של המשגיח רבינו ירוחם ממיר).

כאשר הגיעו אותם ימי חושך וצלמוות על ליטא, הטיל רבי יוסף קוסובר גורל על אשתו ובתו לדעת מה יעשו. בגורל עלה הפסוק "יפול מצידי אלף ורובה מימינך, אליך לא יגש". נורא נוראות!!! בעת שרבי יוסף נלקח להריגה, מילות הפרידה שלו לבתו, רחל מרים היו: "בתי, אל תקראי בביכלך!" זו היתה צוואתו!

הגרמנים הוליכו את יהודי וילנה להריגה בבורות פונאר. הצעידו אותם בטור ארוך, כל כמה מטרים עמד חייל גרמני חמוש, ניצב לירות במי שינסה לברוח.

אמרה הבת רחל מרים: 'אמא, בואי ננסה לברוח, הרי לבסוף יהרגו אותנו ביער'. אך האם הסתפקה - אם החייל הגרמני ירה בנו בעת שאנו בורחות, אנחנו מקצרות את חיינו, מאבדות בידיים חיי שעה. ובכלל, אולי יקרה נס ויחליטו שלא להרוג אותנו.

אמרה הבת: יש ראייה שצריך לברוח, מנביא וגמרא (ע"ז כז), אותם ארבעה מצורעים - גיחזי ובניו מחליטים לנסות להציל את עצמם. אמרו: 'מה אנחנו יושבים פה, כאן ודאי נמות, נלך אל מחנה ארם, שם אולי יהרגונו, אבל אולי יתנו לנו אוכל'. שואלת הגמרא, מה ההיתר שלהם להכנס לספק מיתה, הרי בינתים יש להם "חיי שעה"? אלא לחיי שעה לא חיישינו - 'כי הסוף שלנו למוות כאן'. אמרה ועשתה, בעוז רוח משכה את אמה החוצה מהטור, והנס ארע, הם הצליחו להמלט!

אותה בת צדיקה וחכמה, לימים נישאה לגאון רבי חיים יעקב גולדוויט. הרבנית ברוכסון היתה אומרת תמיד: "הבת שלי משכה אותי מן הבור!" ("נר לשולחן שבת" יש"כ לדידיה רה"ג ד"ר)